

De tweede arbeidsmarkt

De theorie, of theorieën, over de duale arbeidsmarkt deden het goed in de jaren zestig en zeventig. Daarna waren ze wat in de versukkeling geraakt. Maar, zo stellen Dickens en Lang in de *American Economic Review*, ze komen terug¹.

De dubbele arbeidsmarkt, een met redelijk hoge lonen, vaste banen en carrières en een met laag loon, los werk en weinig kans op een carrière, is terug van weggeweest. Zelfs komt nu de gedachte naar voren dat die arbeidsmarkt onder een nieuwe vlag, de vlag van de flexibiliteit, terug mogelijk deel van de arbeid die zij gebruiken, slechts op tijdelijke basis aan te trekken. Er komt zodoende een vaste kern van werknemers, die aangesteld zijn voor onbepaalde tijd, waarvoor men bereid is hoge kosten voor scholing en omscholing, en permanente opleiding te maken; en een vlottend deel, dat naar behoefte wordt aangetrokken en weer afgestoten.

De precieze oorzaak van dit fenomeen staat niet vast. Gaat het alleen maar om de hoge loonkosten of veeleer om de noodzaak kostbare installaties permanent volledig bezet te houden? Heeft het te maken met een neiging om arbeidskosten zo min mogelijk als vaste kosten te ervaren? Of gaat het er veeleer om dat een dergelijk arbeidsbeleid mogelijk is op arbeidsmarkten met permanente overschotten, en het dus gebeurt.

Er ontstaat dan een soort Wet van Gresham waarbij 'slecht' arbeidsbeleid het 'goede' verdringt, omdat het eerste tenminste op een ruime arbeidsmarkt nu eenmaal goedkoper is. Op een gespannen arbeidsmarkt zou de weg van de flexibele arbeidsinzet op grote schaal erg moeilijk begaanbaar zijn, omdat er geen mensen toe bereid zouden zijn.

Kortom, gaat het om een conjunctuureel of om een structureel verschijnsel? Moeten vakverenigingen het trachten van tafel te praten, of moeten ze er vanuit gaan dat dit nu eenmaal een langetermijntrend is, waar je maar het beste van maken moet.

Het rapport *Activerend arbeidsmarktbeleid* van de WRR houdt het erop dat met de explosieve toeneming van de werkloosheid de 'tweede arbeidsmarkt' in versterkte mate is gaan werken. Het arbeidsvolume van uitzendarbeid is, na een daling in de jaren 1980-1982 (toen er een wat restrictiever regime in werking was) groter dan ooit. De groei van

W. Albeda

de deeltijdarbeid was fenomenaal. Aroepcontracten en freelance overeenkomsten lijken ook een omvangrijke categorie te zijn geworden. De OSA-arbeidsmarktsurvey² schat de verhouding tussen het aantal participanten op de eerste en de tweede arbeidsmarkt (zonder deeltijd) circa 8:1 in oktober 1986.

Maar het *Activerend arbeidsmarktbeleid* vermeldt ook dat slechts een (aanzienlijke) minderheid aan een positie op de tweede arbeidsmarkt de voorkeur geeft. De werkloosheid zou dan per saldo de meeste flexibele arbeidskrachten hun plaats wijzen op de 'tweede arbeidsmarkt'.

De beschouwing van Dickens en Lang lezend, bekwam mij de vrees dat we met de hele terminologie rond de dubbele arbeidsmarkt wat in de problemen komen. Niet alle flexibele banen zijn banen die men als 'tweederangs' kan kwalificeren. Slechts voor wie de tijdelijke arbeid het enige alternatief is voor werkloosheid zou men dit kunnen stellen. De secundaire arbeidsmarkt van de jaren zestig en zeventig veronderstelde dat werknemers op grond van hun arbeidsverleden, gezondheid, woonwijk, presentatie, in de wat minder aantrekkelijke, nogal tijdelijke en ongeschoolde baantjes terechtkomen. De tweede arbeidsmarkt van het WRR-rapport omvat alle flexibele arbeidsmarktverhoudingen, waaronder niet alleen maar tweederangs arbeidsplaatsen vallen. Gass spreekt in een interessant artikel in de *The OECD Observer* met enthousiasme over "the diversity of ca-

reers open to many young people from different social backgrounds, the possibility of a change in career several times during a life time, the prospect of more flexible patterns of education, work and retirement and opportunities to travel"⁴. Maar er is "another side to the coin": "failure, or relative failure can be the first step in a downward spiral of unemployment, exclusion and poverty". De langdurig werkloze, de gehandicapte, de alleenstaande ouder, ze hebben problemen bij het binnenkomen of weer binnenkomen in de hoofdstroom van de arbeidsmarkt.

In de visie van Gass is flexibiliteit een kans voor de sterken, maar een val voor de zwakken. In zijn 'active society' passen preventieve maatregelen om er voor te zorgen dat wie uit de 'eerste' arbeidsmarkt valt, via gezondheidszorg, herscholing, werkervaring daarin weer terug komt. De entree tot (vaste) werkgelegenheid is de sleutel tot de kansen in een moderne verzorgingsstaat. Herverdeling van inkomen kan en mag daarvoor geen surrogaat vormen.

1. William T. Dickens en Kevin Lang, The re-emergence of segmented labour market theory, *American Economic Review*, Papers and Proceedings, mei 1988.

2. OSA-Trendrapport 1987, Den Haag, 1987.

3. WRR, *Activerend arbeidsmarktbeleid*, Rapporten aan de Regering nr. 33, Den Haag, 1987.

4. William Gass, Towards the 'active society', *The OECD observer*, juni/juli 1988.